

GODIŠNJA KONFERENCIJA ICME – ICOM-a, MEĐUNARODNOGA KOMITETA ETNOGRAFSKIH MUZEJA

Ralf Čeplak

Budući da 1990. godišnja konferencija ICME u Harareu (Zimbabve) nije održana, izvršni odbor ICME je od 16. do 18. studenoga održao zamjensku godišnju konferenciju u Kopenhagenu, u Danskoj. Sudjelovao sam u radu konferencije kao član Izvršnog odbora ICME.

U Kopenhagenu je naš domaćin bio dr. Torben Lundbaek, direktor Etnografskog muzeja. Budući da je u Etnografskome muzeju, koji je inače u sastavu Nacionalnog muzeja u Kopenhagenu, bila u toku potpuna obnova (građevinska, prostorna, conceptualna), odlučili smo da jezgra (odnosno ključna tema) konferencije bude *Novi koncept Etnografskog muzeja u Kopenhagenu*.

Konferencija je bila podijeljena na tri dijela:

1. uvodni dio – pod naslovom *Muzeji i razvoj*. Uvodne su referate održali Martin Dossler iz Tübingena (Njemačka) i Peter Bettenhausen iz Haaga (Nizozemska). Nakon referata je slijedila opširna diskusija;
2. jezgra konferencije – s naslovom *Novi koncept Etnografskog muzeja u Kopenhagenu*. Diskusija je trajala cijeli dan;
3. planiranje programa rada ICME za iduće dvije godine – do generalne konferencije ICOM-a 1992. godine u Kanadi.

Peter Bettenhausen nas je u svom referatu »Muzeji i razvoj – poziv na akciju« upozorio da su u zadnjim desetljećima golema sredstva uložena u tehnološki razvoj zemalja Trećeg svijeta. Ipak, mnogi projekti nisu bili uspješni. Mnogi razvojni projekti su propali jer nisu uzimali u obzir kulturu domaćina. Koncept razvoja – razvojne pomoći značajno je oruđe za realizaciju novih razvojnih uvjeta. Razvoj znači i proces održavanja, podrške i njegovanja identiteta. Fraza »Naš svijet – globalno selo«, (»Our world – global village«) vrijedi samo za elitu koja živi u zemljama Trećeg svijeta; za većinu stanovništva ne postoji nikakvo globalno selo, a pogotovo ne u planetarnom smislu.

Potrebno je ostvariti uvjete za razvoj ne samo materijalnih dobara, već i nematerijalnih – duhovnih (kulturnih).

Cijela Afrika ima približno 500 muzeja, a sićušna Nizozemska ima ih više od 700. Trebalo bi razviti novu vrstu regionalnih muzeja – pravih informacijskih centara koji bi ljude obavještavali i u njima budili svijest o brizi za okolinu, planiranje obitelji...

Bilo je istraženo mnogo europskih muzeja za razliku od npr. afričkih, koji još čekaju istraživanje. Ne samo u privredi, i u kulturi (uže gledano i u muzealstvu) smo orijentirani, uprkos zvučnim razmišljanjima o novom cjelovitom – planetarnom pogledu na naš svijet, previše europocentrički.

Martin Possler je referatom »Muzeji i razvoj – funkcija muzeja« otvorio više temeljnih muzeoloških pitanja. Govorio je o paralelnoj ulozi muzeja i škole (škola kao medij formalnog obrazovanja, paralelno s muzejem

kao medijem neformalnog obrazovanja, koji bi trebao također preuzeti ulogu širenja novih ideja). I Possler je govorio o ulozi modernog muzeja u smislu razvijanja ekološke i kulturne senzibilitnosti. Muzeji ne samo da predstavljaju kulturu nego je i transformiraju.

Mijenjanje kulture i muzeja je permanentno. U drugoj polovici 19. stoljeća nastala je (paralelno s industrijskom podjelom rada) kulturna podjela rada. Muzeji su se razvijali paralelno s knjižnicama, kazalištima itd. Srednji sloj građana je s muzejima gradio tvrđave vlastite moći. Possler razlikuje »prema predmetima orijentirane« (object oriented) i »prema društvu i komunikaciji orijentirane« (community-communication oriented) muzeje. Proces »globalizacije« odnosno »globalne svijesti« reflektira se u literaturi i u »prema društvu i komunikaciji orijentiranim« muzejima.

Muzeji su posrednici promjena u procesu globalizacije. U svijetu traje velika diskusija o globalizaciji na svim razinama. Niti muzeji ne bi smjeli zaobići tu diskusiju. Muzeji su također opterećeni s kolonijalnim naslijeđem. Stoga jednostavno prenašanje europskih uzoraka (i kulturnih) u zemlje Trećeg svijeta nije uputno.

U Orholmu, u predgrađu Kopenhagena, gdje je privremeno smješten Etnografski muzej, direktor dr. Torben Lundbaek i njegovi suradnici izložili su projekt obnove Etnografskog muzeja. Etnografski muzej u Kopenhagenu je najstariji etnografski muzej na svijetu i ujedno najznačajniji centar za eskimologiju. Osnovao ga je 1841. godine Juergensen Thomsen, koji je time postao utemeljiteljem etnografskih muzeja.

Godine 1988. odlučeno je da se muzej, inače obnavljan u više navrata, potpuno obnovi. Radnici kopenhaskog Etnografskog muzeja cijele dvije godine samo su sređivali dokumentaciju, pakirali predmete i prevozili ih u depoe nekadašnje tvornice u Orholmu. Tom su prilikom razvili informacijski sistem zavidne vrijednosti (dokumentacijski program na računalo povezan video-diskom i uključen u mrežu unutar muzeja; među prvim je europskim muzejima koji se već povezuju u »Europsku muzejsku mrežu« koja bi u budućnosti povezivala sve europske muzeje). Kao u bajci čini se slika predmeta na monitoru i istovremeno čitanje svih podataka o predmetu, a osim toga vam Sonyjev video grafički printer otisne željeni broj slika predmeta u kvaliteti fotografije. S tako usavršenim informacijskim sistemom otvaraju se neslućene mogućnosti korištenja i zloupotrebe informacijskog potencijala muzejskih predmeta. (I o tome smo dosta govorili na konferenciji ICME.) Ove su godine započeli građevinski radovi. Stare će se zgrade prostorno prilično izmijeniti – osuvremeniti. Radnici Etnografskog muzeja planiraju novu koncepciju, a do svibnja 1992. sve mora biti spremno za otvorenje. Potrebno je još spomenuti veličinu muzeja. Muzej ima zbirku od približno 120.000 etnografskih predmeta iz svih dijelova svijeta; najviše predmeta, jasno, spada u kulturu Eskima. Zaposleno je šest kustosa, koji rade u Kopenhagenu i vode povremena terenska istraživanja i prikupljanja etnografskih predmeta po cijelome svijetu (u vrijeme našeg posjeta kustosica, specijalist za kulture indijskog podkontinenta, vratila se s terenskog rada u Indiji, a druga kustosica – specijalist za kineske kulture istraživala je na Tajvanu), četiri kustosa se bave isključivo kulturom Eskima i istražuju i prikupljaju pretežno na Grenlandu, a

povremeno se zadržavaju i u Kopenhagenu. Pet ljudi čini tehničko i administrativno osoblje. U preuređenoj zgradi na raspolaganju će biti približno 4000 četvornih metara izložbenog prostora, a depoi će biti djelomično u Orholmu a djelomično u Kopenhagenu.

Nova sadržajna koncepcija obuhvaća:

1. uvodni dio u izložbe,
2. tematske izložbe,
3. studijske izložbe.

U uvodnom dijelu izložbe posjetiocu će se ponuditi sve moguće strukturirane informacije o izloženim predmetima pomoću računala. Na taj će se način pokušati zadovoljiti potrebe različitih kategorija posjetilaca – korisnika – te ih optimalno informirati i uputiti u izložbe.

Bit će postavljena izložba za slijepe (naglasak na taktilnim osjetima), dječji muzej (u kojem će se nalaziti posebna izložba igračaka i igara); u okviru muzejske pedagogije razvit će cijeli niz aktivnosti npr. izrada bumeranga, slikanje pijeskom, izrada nakita itd. Tematske će se izložbe izmjenjivati svake tri do pet godina, dok će studijske izložbe biti postavljene na dulje vrijeme. Tematske će izložbe, kako već i sam naslov kazuje, predstaviti neku temu, npr. religije, glazbu... pojedinih kultura. Direktor Lundbaek nam je rezignirano rekao da su etnolozi u prošlosti pomoću muzejskih predmeta pokušavali predstaviti neku kulturu u cijelosti, odnosno rekonstruirati realnost, no uvijek su se pri tome spoticali. Izložbe su postavljali više za svoje kolege po struci nego za prosječnog posjetioca.

Zbog bogatstva zbirki, koje su u većini slučajeva prosječnom posjetiocu bile nedostupne jer su se nalazile u depoima, radnici Etnografskog muzeja su odlučili da učine »korak unazad« – da postave tzv. »predmetu orijentirane« zbirke odnosno izložbe (»kolekcijske zbirke«) koje su nazvali »studijskim izložbama« i koje bi trebale biti u funkciji produbljenog studiranja pojedinih predmeta, vrsta predmeta, estetskom užitku itd. Namjerno se prezentiraju muzejski predmeti, a ne »kultura« odnosno narodi (odnosno njihov način života) s drugih kontinenata. Na taj su zaokret utjecale promjene u interesu posjetilaca (u zadnjem desetljeću su ljude jako interesirale zemlje Trećega svijeta i njihovi problemi); u posljednje vrijeme težište interesa preusmjerilo se na tehnološki razvijene zemlje, na zemlje bivšeg socijalističkog bloka itd.; ljudi su zasićeni problemima zemalja Trećeg svijeta i muzeje posjećuju više zbog relaksacije, estetskog uživanja i sl., nego zbog produblivanja znanja o različitim narodima. Naravno, to su stajališta koja bi trebalo provjeriti i znanstveno utemeljiti. Osobno se s njima ne slažem.

U prostorima namijenjenim »studijskim izložbama« namjeravaju pokazati veći dio svojih zbirki. Bit će strukturirane prema geografskom principu. Na temelju muzeološkoga koncepta (o kojem smo diskutirali cijeli dan i o kojem se ispostavilo da ni njegovi inicijatori nisu posve uvjereni u njegovu ispravnost) izrađen je i arhitektonski koncept koji se dijeli na:

1. tematski organizirane prostore (tu bi se posjetioci mogli slobodno kretati bez dužeg zaustavljanja)
2. studijski organizirane prostore (posjetioci bi se trebali zaustavljati i koncentrirati na pojedine muzejske predmete).

Vodeća ideja pri tome je da »ljudima treba pokazati 'magiju' predmeta«.

U diskusiji se pokazalo da imamo prilično suprotna mišljenja. Pokazalo se da je ideja vodilja muzeja da postignu 500.000 posjetilaca godišnje (u suprotnome postoji strah da bi se mogli rasformirati i muzejska građa podijeliti po drugim odjelima Nacionalnog muzeja). Pokazalo se da žele ostvariti svojevrsan muzeološki kompromis između želja i realnosti, da nemaju odgovarajuća istraživanja javnog mnijenja, ukratko rečeno, da koncept polazi od prilično fragmentarnih ishodišta.

Posljednjeg smo se dana ICME-ove godišnje konferencije posvetili programu rada, djelovanju odnosno neaktivnosti ICME, problemima itd. Kao i UNESCO-u i ICOM-u akutno manjkaju financijska sredstva. ICME je osnovan kao organizacija koja bi trebala povezivati etnografske muzeje po cijelom svijetu, no na žalost kolege iz zemalja u razvoju u većini slučajeva nemaju sredstava potrebnih za sudjelovanje na stručnim kongresima, kao ni za prijeko potrebno komuniciranje, nema novca za redovito izdavanje časopisa ICME News, iako se članci gomilaju itd. Ukratko, postoji obilje problema.

Od konkretnih stvari dogovorili smo se da bismo sljedeće godine organizirali konferenciju u Jakarti (težište bi bilo na azijskim muzejima) i kongres u Leipzigu (nakon udruživanja Njemačke osim ostalih stvari treba nanovo definirati i zajedničko njemačko muzealstvo).

Za 1992. godinu, prilikom godišnje konferencije ICOM-a u Kanadi, ICME planira zajednički projekt Royal Ontario Museuma iz Toronta i SEM – Muzeja neeuropskih kultura iz Goričana kod Medvoda izložbu muzejskih predmeta koje je prikupio slovenski misionar Friderik Baraga za dugogodišnjeg boravka na obalama Velikih jezera među Indijancima Ojibva. Izložbu bi trebalo popratiti bogato opremljenim katalogom koji bi sadržavao i engleski prijevod Baragove knjige »Povijest, karakter, običaji i navike sjevernoameričkih Indijanaca«, koja je izvorno izišla 1837. na njemačkom jeziku u Ljubljani. Prof. dr. Helmuth Fuchs, direktor Etnografskog muzeja u okviru Royal Ontario Museuma iz Toronta, nakon mnogih istraživanja utvrdio je da spomenuta knjiga još nije tiskana na engleskom jeziku iako se ubraja među prve etnološke radove o sjevernoameričkim Indijancima.

Tako možemo reći da je za nas godišnja konferencija ICME završena veoma uspješno, naročito ako imamo na umu da će mala Slovenija u društvu muzealaca iz cijeloga svijeta imati priliku da na tako značajnom susretu kao što je generalna konferencija ICOM pokaže djelić svoga blaga iz riznice svjetske kulturne baštine.

Primljeno: 15. 2. 1991.

Prijevod sa slovenskog jezika:
Lenga Kuliš